

Література

1. Державне науково-виробниче підприємство ДНВП «Геоінформ Україна». Офіційний сайт. Інтерактивна карта ділянок надр, на які надані спеціальні дозволи на користування надрами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geoinf.kiev.ua/wp/interaktyvni-karty-spetsdozvoliv.htm>
2. Корнус А.О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство [Текст] / Корнус А.О., Удовиченко І.В., Леонтєва Г.Г., Удовиченко В.В., Корнус О.Г. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010.– 184 с.

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО РИЗИКУ ТЕРИТОРІЇ НПП «КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ»

М.Р. Гінзула

*канд. геогр. наук, Тернопільський відділ
Українського географічного товариства*

Протягом останніх десятиріч проблема безпеки навколишнього природного середовища знаходиться у полі зору багатьох наук. Забезпечення цієї безпеки залежить від своєчасного встановлення та прогнозування загроз природного й техногенного характеру та прийняття науково обґрунтованих заходів для їх попередження.

Територіальні закономірності та комплексний характер виникнення ризикованих ситуацій у системі взаємодії людини та природного середовища є актуальним завданням для охорони заповідних територій, оскільки настання цих ризиків може значно погіршити екоситуацію та знизити її природно-ресурсний потенціал. Можливість кількісного оцінювання та картографування екологічних ризиків при науковому обґрунтуванні проектів природокористування територій є сьогодні необхідним завданням для об'єктів природо-заповідного фонду.

Теоретичні основи дослідження поняття ризику в конструктивній географії, екології та інших науках ґрунтуються на роботах О.Д. Арманда, В.Н. Башкіна, Е.Н. Вайнера, Б.В. Гідаспова, М.Д. Гродзинського, Е.Г. Коломица, М.М. Козельцева, Е. Німана, В.М. Пащенко, Б.М. Порфір'єва, В.С. Преображенського, П. Сандмана, В.Б. Сочави, Д. Стівенса, Д. Шарпа, Д. Фіксела, О.В. Яблокова та інших дослідників.

Будь-який ризик не існує сам по собі, а лише сприймається (зокрема оцінюється чи кваліфікується) як такий з точки зору суб'єкта. Так, одна й та сама зміна у ландшафті може становити ризик для одного його суб'єкта (наприклад людини) і не являти жодної загрози для іншого (певних видів тварин чи рослин). Більше того, для різних видів господарювання у ландшафті одна й та сама його зміна може бути ризикованою або ні. Отже, під суб'єктом ризику розуміємо не тільки людину чи людські спільноти, а будь-яке джерело активності в географічній оболонці, чия активність може постраждати внаслідок її змін.

Національний природний парк «Кременецькі гори» – природоохоронна територія в межах низькогірного пасма Кременецькі гори. Розташований на те-

риторії Кременецького та Шумського районів Тернопільської області. Кременецькі гори – це одночасно геолого-геоморфологічний феномен Північно-Подільського уступу, місцезнаходження рідкісних екосистем та сотень пам'яток історії та культури багатьох народів Європи. З наукової точки зору Кременецькі гори є одним з унікальних регіонів на території України, що виділяється своєрідністю геологічної будови, рельєфу, рослинного та тваринного світу, мальовничими краєвидами, сприятливим кліматом для використання у рекреаційних цілях.

Методика оцінки екологічного ризику території включає обґрунтування підходу до оцінки і аналізу екологічних ризиків, кінцевою метою є створення бази даних і розробка картографічних моделей території дослідження. Картоschema яка лягла в основу дослідження є топографічною картою масштабом 1:200 000, також використовувались карти ґрунтів і космічні знімки відкритого інтернет-користування.

Для оцінювання екологічних ризиків та їх територіального управління важливо враховувати те, що різні функції ландшафту забезпечуються за рахунок різних його територіальних структур. В нашому випадку базовою одиницею обрано квадрат зі сторонами 1×1 км.

Суб'єктами екологічних ризиків є: людина як біологічний організм, людина як духовна істота, інші живі організми та їх спільноти (популяції, угруповання та ін.), господарство, ландшафт як суб'єкт власних змін. Відповідно аналіз екологічних ризиків можливий за п'ятьма загальними напрямками, які умовно можна назвати антропо-геоекологічним, гуманістично-геоекологічним, біо-геоекологічним, економіко-геоекологічним, ландшафтно-екологічним.

Оцінка екологічного ризику є науково обґрунтованим судженням щодо можливості та розмірів змін територіальної системи, несприятливих для різних суб'єктів ризику. У результаті проведеного дослідження виділено 6 класів екологічних ризиків які поширені на території національного природного парку «Кременецькі гори»:

- ґрунтово-екологічні ризики,
- геолого-геоморфологічні,
- атмосферно-метеорологічні,
- флористично-фітоценотичні,
- фауністично-зооценотичні,
- гідролого-гідрохімічні ризики.

Виконаний аналіз екологічних ризиків для територій парку дозволив обґрунтувати їх класифікацію та сформулювати основні напрямки оптимізації: потрібно здійснювати й покращувати заходи лісовідновлення та лісорозведення суміжних з територією заповідника земель; здійснювати оптимізацію сільськогосподарського використання суміжних земель; вирішити питання з непрацюючими очисними спорудами Кременецького комунального підприємства «Міськгосп», що потрапляють в річку Іква; сприяти покращенню природного стану схилів та вершин Кременецьких гір через незадовільний стан утримання зелених насаджень. Їх впливи можна класифікувати по наступних напрямках: а)

різні типи забруднення що негативно впливають на флору і фауну парку; б) зміна гідрологічних та гідрохімічних умов території; в) підвищення концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Мовчан В.В.

*вчитель географії Ручківської ЗОШ І-ІІ ступенів
Гадяцької районної ради Полтавської області*

Як відомо, однією з головних особливостей пересічної сільської школи є невелика наповнюваність класів. Школи І-ІІ ступеня мають здебільшого в середньому 5-6 учнів, а значна кількість шкіл І-ІІІ ступеня – не більше десяти. Багато хто задається питанням: чого тут більше – плюсів, чи мінусів? Розглянемо спочатку негативний бік даної ситуації. Нині для викладання географії досить часто застосовують різноманітні інтерактивні методи: робота в групах, метод проектів тощо. Зрозуміло, що в класі, де навчається п'ять учнів, важко створити на уроці декілька груп, або ж дати дітям домашнє завдання – створити проект. То ж застосовувати інноваційні методи вчитель географії не завжди має можливість. Також не завжди серед малої кількості учнів можна вибрати хоча б одну, чи дві дитини, які дійсно зацікавлені предметом. Окрім того в малокомплектних школах часто бажає кращого забезпечення комп'ютерною технікою, чи хоча б настінними картами. Все це не сприяє повноцінному розвитку географічних знань в підростаючого покоління, а також гальмує творчу діяльність педагога.

Тепер поглянемо на переваги даної ситуації. По-перше, молодому вчителю, який щойно отримав диплом, розпочинати трудову діяльність в невеликій сільській школі значно легше, ніж у великому місті. По-друге, мала кількість дітей дає можливість проявити себе середнячкам, які у великій школі перебували б у тіні відмінників. По-третє, непотрібно забувати, що ефективному навчанню географії сприяють екскурсії та уроки на природі, які досить позитивно сприймаються школярами. Зрозуміло, що у міській школі застосувати такі прийоми досить складно з ряду причин. Повести на екскурсію велику групу дітей один учитель не зможе, зважаючи на техніку безпеки. Окрім того, в місті дуже мало залишилося природніх комплексів. В той же час в селі вчитель географії зможе без проблем вивести в довкілля невеликий клас. До того ж в сільській місцевості ще де-інде залишилися слабо змінені людською діяльністю ландшафти: заплава річки, корінний схил, луки, ліси, а іноді і степові ділянки. То ж кращого унаочнення для вивчення географії, ніж навколишнє середовище не варто і шукати.

Однією проблем викладання географії в сільській школі є тижневе навантаження вчителя. Так зараз в школі І-ІІ ступеня вчитель географії має 7,5 годин на тиждень, а в школі І-ІІІ ступеня – 9 годин. То ж педагог довантажується ін-